

מצוות לאו ליהנות ניתנו

שיטת רש"י המאירי והר"ן בסוגית הגמרא בראש-השנה

במסכת ראש השנה דף כח ע"א למדנו: "אמר רב יהודה בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא, בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא. מ"ט, עולה בת מעילה היא, כיון דמעל בה נפקא לחולין, שלמים דלאו בני מעילה ניהו, איסורא הוא דרכיב בהו ולא נפקי לחולין. מתקיף ליה רבא, אימת מעל לבתר דתקע, כי תקע באיסורא תקע. אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה לא יצא. הדר אמר, אחד זה ואחד זה יצא, מצוות לאו ליהנות ניתנו". ועוד הובאו דברי רבי יהודה שאמר: "בשופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע יצא, בשופר עיר הנדחת לא יתקע ואם תקע לא יצא, מ"ט עיר הנדחת כתותי מיכתת שעוריה". והיינו שאף ששופר של ע"ז אסור בהנאה, יצא בו ידי חובתו, משום שמצוות לאו ליהנות ניתנו. וזה גם הטעם לדברי רבא בסוגיה, שאמר: "המודר הנאה מחברו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה, המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה". ופירש רש"י גדר זה של מצוות לאו ליהנות ניתנו, שלא ליהנות ניתנו לישראל להיות קיומם להם הנאה, אלא לעול על צואריהם ניתנו. ובפשטות נראה שכוונתו לפרש שאין ההנאה מעובדת קיומן של מצוות חשובה הנאה, שכן לעול ניתנו המצוות ולא להנאה. לאור דבריו אלו יש להבין גם את שתי הלכותיו הבאות של רבא שם: "המודר הנאה מחברו מזה עליו מי חטאת בימות הגשמים אבל לא בימות החמה. המודר הנאה ממעין טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה. ופירש רש"י שטעם ההיתר בימות הגשמים "שאינן כאן אלא הנאת קיום המצוה, ומצוות לאו ליהנות ניתנו" וטעם האיסור בימות החמה, "דאיכא הנאת הגוף".

והיינו שבימות הגשמים שאין הנאה לגוף, ואין במעשה אלא הנאת עובדת קיום מצוה, מותר, שהרי מצוות לאו ליהנות ניתנו אלא לעול על צואריהם. ואולם בימות החמה מכיון שמתלווה הנאת הגוף לקיום המצוה, אסור, משום שאין כלל זה של מצוות לאו ליהנות ניתנו משנה אלא גבי הנאת עובדת קיום המצוה, ולא גבי הנאת הגוף. כשיטה זו בפירוש סוגית ראש השנה סוברים בפשטות גם התוספות בשבועות דף מד ע"ב בד"ה: "ורב יוסף", וכך כתב גם המאירי בדבריו בסוגית ראש-השנה שם.

כדעתם פירש גם הר"ן, ותירץ על פי זה את דברי הגמרא בסוגית נדרים דף טו ע"ב. שבמשנת נדרים שנינו "האומר לאשה קונם שאני משמשך, הרי זה בבל יחל דברו". והגמרא שם דנה בהלכה זו וזו לשונה: "והא משתעבד לה מדאורייתא, דכתביב: שארה כסותה ועונתה

לא יגרע. באומר הנאת תשמישך עלי, והא לא קא ניחא ליה בתשמיש. דאמר רב כהנא תשמישי עליך כופין אותה ומשמשתו דשיעבודי משעבדת ליה, הנאת תשמישך עלי, אסור, שאין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו". והקשו הראשונים, למה נאסר באומר הנאת תשמישך עלי, והרי ביאה זו יש בה מצוה, ומצוות לאו ליהנות ניתנו. ותירץ הר"ן שם וזו לשונו: "יש לומר דכי אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו, הני מילי לומר שאין קיום המצוות חשוב הנאה, אבל מכל מקום אי מתהני גופיה בהדי דמקיים מצוה, הנאה מיקרי. ומשום הכי אמרינן בפרק ראוהו בית דין (ר"ה דף כח ע"א) הנודר הנאה מן המעיין טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה". והיינו שכל שמתלווה הנאת הגוף בעת קיום המצוה, אין להתיר מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו.

שיטת קצת פירושיהם של גדולי הרבנים בסוגיית ראש-השנה והרשב"א לדעת שער-המלך

ואולם הרשב"א בנדרים שם הקשה אף הוא למה יאסר והרי מצוות לאו ליהנות ניתנו, ולא תירץ כתירוץ הר"ן. שזו לשון הרשב"א: "ומיהו אכתי קשיא לי אפילו באוקימתא דאוקימנא באומר הנאת תשמישך עלי, דהא מצווה הוא במצות עונה ומצוות לאו ליהנות ניתנו, ומ"ש ממודר הנאה משופר דתוקע בו תקיעה של מצוה. י"ל דמצוה זו אינה אלא מחמתה ולא מחמתו, ומשום דאשתעבד לה, וכיון דאמר הנאת תשמישך עלי ומחמת נדרו פקע שיעבודו מינה אין כאן מצוה המחייבתו. ועדיין קשיא לי, מ"מ הא איכא מצות פו"ד דרמי' עליה. ויש לומר דאינו מחוייב להקים זרע מזו, דהא אפשר לו באשה אחריתי. אלא שעדיין קשי' לי לפי תירוץ זה דאם כן באומר תשמיש כל הנשים עלי וזרע אין לו, לא חייל נדרה עליה דמצוה הוא ומצוות לאו ליהנות ניתנו. ואפשר דהנאת תשמישך לאו דוקא, אלא באומר גופך לתשמישך עלי וכמ"ש למעלה, וזה נראה לי יותר". אכן לאור סוגיית ראש השנה על פי פירוש רש"י המאירי והר"ן קשים דבריו. שאם כדבריהם היה לו לתרץ כדברי הר"ן שבמקום שמתלווה הנאת הגוף בעת קיום המצוה, אין דין מצוות לאו ליהנות ניתנו מועיל להתיר, ולמה נזקק הרשב"א לכל מה שכתב. ומתוך כך הוכיח בשער-המלך (פרק ח מהלכות לולב ה"א ופרק א מהלכות שופר ה"ג) שסובר הרשב"א שאף במקום שמתלווה הנאת הגוף בעת קיום המצוה, מועיל דין מצוות לאו ליהנות ניתנו להתיר. והטעם שבימות החמה אסור להזות על המודר מי חטאת, ובמודר הנאה ממעיין אסור לו לטבול בו בימות החמה, הוא משום שבהזאה ובטבילה בימות החמה נהנה גופו אף לאחר גמר קיום המצוה, ונמצא גופו נהנה שלא במקום מצוה. והביא שם מה שמצא בספר מעשה-רוקח בשם המאירי שהביא כשיטה זו בפירוש דין מצוות לאו ליהנות ניתנו, וכפי שפירש בדעת הרשב"א. ואמנם כשיטה זו הביא המאירי בסוגיית ראש-השנה שם, משם קצת פירושיהם של גדולי הרבנים, שזו לשונו שם: "ובקצת פירושיהם של גדולי הרבנים מצאתי, שאף אם היתה הנאת הגוף מצטרפת להנאת קיום המצוה בשעת עשיית המצוה, הואיל ואין הנאה לגוף אחר עשיית

מצוות לאו ליהנות ניתנו

המצוה, מותר. שהנאת הגוף הבאה בשעת קיום המצוה אינה נחשבת לכלום. וטעם איסור מעיין בימות החמה הוא שאף לאחר המצוה משיג הגוף הנאה ממנה מצד מה שנתקרה".

לאור שיטת רש"י הר"ן והמאירי, מחוורת כפשוטה גם סוגית הגמרא בנדרים דף ט ע"א. שבמשנה שבדף לח ע"ב שנינו: "המודר הנאה מחברו ונכנס לבקרו, עומד אבל לא יושב". והגמרא שם הסתפקה: "במאי עסקינן, אי בשנכסי מבקר אסורין על חולה, אפילו יושב נמי, אי בשנכסי חולה אסורין על המבקר אפילו עומד נמי לא". והיינו שאם המבקר אסור ליהנות מן החולה, אפילו לעמוד בביתו אסור הוא, שהרי הנהה ממנו בדריסת הרגל, ואף שיש בזה קיום מצוה אסור לו ליהנות מאיסור. ולכאורה היה מקום לשאול למה יש לאסור, והרי מקיים מצות ביקור חולים, ומצוות לאו ליהנות ניתנו, אלא שאין זה קושי, משום שמלבד הנאת עובדת קיום המצוה יש בזה הנאת גופו מדריסת הרגל בבית החולה, ולכן אין להתיר מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו, וכנ"ל. אכן לשיטת קצת פירושיהם של גדולי הרבנים, שהביא המאירי, והרשב"א, לדעת שער-המלך, הסוברים שאף הנאת הגוף בשעת קיום המצוה יש להתיר מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו, כבר פירש שער-המלך שאסור מפני שנהנה ממנו בדריסת הרגל אחר עשיית המצוה, דהיינו בשעה שיוצא.

אלא ששיטה זו שהביא המאירי משם קצת פירושיהם של גדולי הרבנים, צריכה לכאורה עיון. שהרי אם יסוד הדין שמצוות לאו ליהנות ניתנו כמו שפירש רש"י שלעול ניתנו ישראל ולא להנאה, אם כן כל זה אינו נוגע לכאורה אלא לענין ההנאה מעובדת קיום המצוה, ולא להנאת הגוף המתלווה לקיום המצוה. ואם כן מהו היסוד לדעת קצת פירושיהם של גדולי הרבנים, להתיר אף הנאת הגוף שבעת קיום המצוה מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו.

הקושי שיש לכאורה בדעת רש"י המאירי והר"ן מסוגיית נדרים

מאידך, צריכה שיטת רש"י המאירי והר"ן עיון לאור סוגית נדרים דף טז. שבמשנת נדרים שם שנינו: "חומר בנדרים מבשבועות כיצד, אמר קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח, בנדרים אסור בשבועות מותר, שאין נשבעין לעבור על המצוות". והגמרא שם דנה בדברי המשנה וזו לשונה: "רב כהנא מתני אמר רב גידל אמר רב, ורב טביומי מתני אמר רב גידל אמר שמואל, מנין שאין נשבעין לעבור על המצוות ת"ל לא יחל דברו, דברו לא יחל אבל מיחל הוא לחפצי שמים. מאי שנא נדר דכתיב איש כי ידור נדר לד' לא יחל דברו, שבועה נמי הא כתיב או השבע שבועה לד' לא יחל דברו. אמר אביי הא דאמר הנאת סוכה עלי, הא דאמר שבועה שלא אהנה מן הסוכה. אמר רבא וכי מצוות ליהנות ניתנו. אלא אמר רבא הא דאמר ישיבת סוכה עלי והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה". מפורש בדברי הגמרא, שבאסור הנאת סוכה עליו אינו נאסר בקיום מצות סוכה בסוכה זו, משום שמצוות לאו ליהנות ניתנו. ועוד נתפרש שיש לחלק בין מי שאסורה הנאת סוכה עליו, שמוותר מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו, לבין מי שאסורה ישיבת סוכה עליו, שהוא

אסור בישיבתה. ונסתפקו התוספות בראש השנה שם גבי דין מודר הנאה משופר שמותר לתקוע בו תקיעה של מצוה, אם אף בזה דוקא בשאסר הנאת שופר על עצמו הדין כן, ואולם אם אסר תקיעת שופר על עצמו אסור, או שמא אף בזה מותר משום שיש לחלק בין תקיעת שופר לישיבת סוכה משום "דגבי סוכה בלאו מצוה יש הנאה בישיבה, אבל שופר אי לאו מצוה אין הנאה בתקיעה דאינו מכוון לשיר". ובמחנה-אפרים הלכות נדרים סימן כה, הקשה שאם מלבד קיום המצוה יש הנאה בישיבת סוכה, אם כן מהו שהקשה רבא על אביי בענין סוכה: "וכי מצוות ליהנות ניתנו", והרי מכיון שמתלווה הנאת הגוף לקיום המצוה אין מועיל בזה דין מצוות לאו ליהנות ניתנו לדעת רש"י המאירי והר"ן. ובשער המלך פ"א מהלכות שופר ה"ג תירץ שהתוספות סוברים כדעת הרשב"א, והיינו כשיטת קצת פירושיהם של גדולי הרבנים שהביא המאירי, ושלא כדעת רש"י המאירי והר"ן. אלא שדבריו לכאורה צריכים עיון שכן דוחק הוא לומר שנחלקו הר"ן והתוספות אם מתלווה הנאת הגוף בקיום מצוות סוכה או לאו.

ולכאורה יש להוסיף ולהטעים שהקושיה על שיטת רש"י המאירי והר"ן מדברי רבא במצוות סוכה, אינה תלויה דוקא בדברי התוספות הנ"ל שבר"ה. שהרי גבי סוכה גזירת הכתוב היא "תשבו כעין תדורו" (סוכה כח ע"ב) ומטעם זה מצטער פטור מן הסוכה, והיינו שעל כרחין נהנה הוא מן הסוכה הנאת הגוף שהרי זוהי דרך קיומה של מצוות סוכה. ואם כן לכאורה קשה כאמור לדעתם של רש"י המאירי והר"ן, שמכיון שמתלווה הנאת הגוף בקיום המצוה, מלבד הנאת עובדת קיום המצוה, מדוע לדעת רבא מועיל דין מצוות לאו ליהנות ניתנו כדי להתיר.

הגדרת הדין של מצוות לאו ליהנות ניתנו

ונראה שיש לעמוד על גדרו ויסודו של דין זה של מצוות לאו ליהנות ניתנו. שהרי אף שמצוות גזרת מלך הן, מכל מקום אפשר ואף ראוי שיהנה אדם מעובדת קיימו אותן. וכמו שכתב הרמב"ם בפרק ח מהלכות לולב הלכה טו: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו. שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ד' א-להיך בשמחה ובטוב לבב" (דברים כח, מז). וכעין מה שכתב הרמח"ל במסילת ישרים פרק יט: "השני הוא השמחה, והוא עיקר גדול בעבודה, והוא מה שדוד מזהיר ואומר: "עבדו את ד' בשמחה בואו לפניו ברננה" (תהלים קב, ב). ואומר: "וצדיקים ישמחו יעלצו לפני א-להים וישישו בשמחה" (שם סח ד). ואמרו רבותינו זכרונם לברכה: "אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה" (שבת ל ע"ב).

אלא על כרחין אין משמעותה של הלכה זו של "מצוות לאו ליהנות ניתנו" קביעת עובדה שהמצוות הינן עול ולא הנאה. אלא משמעותה וגדרה של הלכה זו הינה הלכתית, והיינו שמכיון שהמצוות גזירת מלך הן, אינן בעיקרן ענינו של המקיים אלא ענינו של מי

שציוה על קיומן, ענינו של גבוה. ולכן אף שאגב קיימו את המצוות נהנה המקיים מעובדת קיומן, מכל מקום מכיון שאין קיום המצוה בעיקרו ענינו של המקיים, היא מופקעת מרשותו, ולכן אין הנאתו זו מוגדרת כהנאה שלו והיא מותרת, אף שהוא אסור בהנאה.

יסוד דומה לזה מצינו בדברי ריב"א שהובאו בדברי התוספות בשבת דף כד ע"ב. בגמרא שם פירשו שהטעם שאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב משום שאין שורפין קדשים ביום טוב. והקשו בתוספות שם: "וא"ת היכי ילפינן תרומה מקדשים, דקדשים דין הוא שאין שריפתן דוחה יום טוב לפי שאין יכול ליהנות בשעת שריפה, ולא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, אלא שלא לצורך אוכל נפש, אבל צריך שיהא קצת צורך להתחמם או לשום הנאה, אבל הבערה לגמרי שלא לצורך לא הותרה. אלא שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנות בשעת שריפה למה יאסר, מאי שנא משמן חולין שמותר לשורפו ולהדליקו להנאתו, דאטו תרומה לפי שיש מצוה בשריפתה מגרע גרע". והביאו תירוץ ריב"א: "דודאי גרע דכיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה, אם כן הבערה זו אינה לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה, אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת ביעורה ולהכי לא דחיא יום טוב מידי דהוה אנדרים ונדבות דאין קרבים ביום טוב למ"ד משלחן גבוה קא זכו, וכן שתי הלחם לדידיה אין אפייתן דוחה יום טוב אע"פ שיש בהן אכילת אדם משום דעיקרן לצורך גבוה. ולמ"ד קריבין ביום טוב היינו משום דקסבר דעיקר שריפתן ואפייתן נמי לצורך אדם. אבל שריפת תרומה טמאה ודאי לשם מצות ביעור ולא לשם הנאה, הלכך אסור ביום טוב כשאר קדשים". והיינו בפשטות במקום שהמעשה נעשה בעיקר למצוה, לצורך גבוה, אין ההנאה שיש למקיים חשובה הנאתו וענינו שהרי משלחן גבוה זכה.

אלא שמעתה יש להסתפק מה מופקע מרשותו של המקיים לגבוה וחשוב משלחן גבוה. האם רק כל שכלול בציווי, או שמא כל שעושה אדם לצורך קיום המצווה מופקע מרשותו וחשוב משלחן גבוה, וכל הנאה שבאה לו מעשיה זו כולה, אינה חשובה שלו ומותרת. ונראה שבזה נחלקו הראשונים הנ"ל וזה יסוד מחלוקתם. רש"י המאירי הר"ן ושאר בני שיטתם, סוברים שרק מה שכלול בציווי חשוב משלחן גבוה ומופקע. על כן לדעתם כל הנאה המתלווה לקיום המצוה ואינה שייכת לציווי ואינה קשורה בו, אינה מופקעת לגבוה וחשובה הנאת המקיים, ואם הוא אסור בהנאה, אסורה הנאה זו עליו, ואין דין מצוות לאו ליהנות ניתנו מועיל להתיר. לכן מודר הנאה ממעין לא יטבול בו בימות החמה, שהרי אין בציווי אלא טהרה, וההנאה הנלווית אינה שייכת וקשורה לצווי זה כלל, ולכן אין הדין של מצוות לאו ליהנות ניתנו מועיל להתיר. ואולם שיטת קצת פירושיהם של גדולי הרבנים שהביא המאירי, סוברת שכל הנעשה לצורך קיום המצוה מופקע לגבוה ולא רק מה שבצווי, ולכן גם כל הנאה שבאה למקיים תוך כדי קיום המצוה חשובה משלחן גבוה, ולכן אף היא מותרת. משום כך סוברת שיטה זו שאף הנאה המתלווה לקיום המצוה, כל אימת שהיא באה תוך כדי קיום המצוה, אף היא מותרת משום שמצוות לאו ליהנות ניתנו.

אכן לאור זאת ישנו חילוק ברור בין מצות סוכה למצוות אחרות. שהרי כפי שהטעמנו, דין ותנאי במצות סוכה "תשבו כעין תדורו", והיינו שהציווי מחייב שתהא לנו הסוכה דירה, שתהא בישיבתה הנאת דירה, ומשום כך המצטער פטור ממנה, שהרי אינו מקיים מצות סוכה בכך. כלומר שאף ההנאה, הנאת הישיבה שבמצות סוכה, כלולה היא בציווי. ולכן אף לשיטת רש"י והר"ן חשובה הנאה זו משלחן גבוה, ואינה של המקיים, ולכן אף לשיטתם ברור הטעם שמועיל דין מצוות לאו ליהנות ניתנו להתיר הנאת ישיבת סוכה, ומתורצת קושית המחנה-אפרים.

מחלוקת הראשונים אם רק במצות דאורייתא חל דין מצוות לאו ליהנות ניתנו או גם בדרבנן

והנה כבר הזכרנו לעיל את ההלכות שהמודר הנאה מחברו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה, והמודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה. וכתב בעל-המאור בסוגיה, שתקיעה של מצוה המותרת היא דוקא בשופר של ראש השנה שמצותו מן התורה, אבל בחצוצרות בתענית לא. והר"ן על הרי"ף שם כתב שעל פי דבריו של בעל-המאור גם בתקיעות של ראש השנה צריך לדקדק לפי שיש בהן כאלה שאין חיובן אלא מדרבנן. ואולם הוא עצמו חולק על דעת בעל-המאור וסובר שאף בדרבנן יש להתיר, שהרי מכל מקום מצוה יש בזה.

לאור הבנתנו בגדר דין מצוות לאו ליהנות ניתנו, ניתן בפשטות לפרש את מחלוקת הראשונים, אם דוקא במצוות דאורייתא נוהגת הלכה זו, או אף במצוות ותקנות דרבנן. שבפשטות יש לומר שנחלקו אם דוקא מצוות דאורייתא מחשיבות את הנאת קיומן הנאה משלחן גבוה, או אף מצוות דרבנן. ויש להעיר עוד שלדעת הרמב"ם שכתב בספר המצוות (בשורש הראשון), בראש הלכות ממרים ובמקומות נוספים, שאף מצוות ותקנות דרבנן חיוב קיומן הוא מן התורה, בפשטות לא קיים חילוק זה שבין מצוות דאורייתא למצוות דרבנן לענין דין מצוות לאו ליהנות נתנו.

ולאור כל זה יש בזה לפחות שלש שיטות. שיטת הרמב"ם שאף מצוות דרבנן חיובן הוא מן התורה, ולכן אין לחלק לענין דין מצוות לאו ליהנות ניתנו בין מצוות דאורייתא למצוות דרבנן. השיטה השניה היא זו של הר"ן שלדעתו אם זוהי מצוה, אף שאינה אלא מדרבנן, די בכך שתחשב ההנאה משלחן גבוה, משום שאינו עושה מיוזמתו שלו אלא משום שנצטוה. ושיטה שלישית היא זו של בעל-המאור הסוברת שאין די בתוקף חיובה של מצוה דרבנן כדי שתחשב הנאת קיומה הנאה משלחן גבוה.

מצוות לאו ליהנות ניתנו בשמחת בית השואבה

במשנת סוכה דף נא ע"א שנינו גבי שמחת בית השואבה, שמבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם היו מפקיעים ובהן מדליקין, ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה. והתוספות בשבת דף כא ע"א הקשו: "תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא, ואמר בפ"ב דקידושין (דף נד. ושם) בגדי כהונה שבלו מועלין בהן. ודוחק לומר לב ב"ד מתנה עליהן, דמה צורך יש להן להתנות בשביל זה". והביאו תירוץ הר"י: "דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושאתם מים בששון (ישעיהו יב) צורך קרבן חשוב ליה. והא דאמר (סוכה דף נג.) בוררת אשה חטין לאור בית השואבה, לא שהיתה בוררת אלא שהיתה יכולה לברור. ומיהו בירושלמי דייק מהכא דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה". והיינו שלדעתם אף שלא היתה בכך הנאה של חולין, שהרי בניגוד לדעת הירושלמי סוברים התוספות שלא היתה בוררת ממש אלא שהיתה יכולה לברור, מכל מקום אם לא היתה הדלקה זו חשובה צורך קרבן לא היה היתר לעשות כן, ואף שלצורך מצות שמחת בית השואבה הדליקו.

ובפשטות נראה שסוברים התוספות כמו שפירש רש"י במשנה בסוכה דף מב ע"ב בד"ה החליל: "שמחת בית השואבה, היו שמחים בחג, לכבוד שאיבת ניסוך המים, ומחללים בחלילים ובכינורות". ומכיון שהיתה שמחה זו בשל ניסוך המים על גבי המזבח, היתה לכבוד הקרבן וחשובה צורך קרבן. ורש"י בשבת דף כא ע"א כתב עוד ששמחה זו אינה דאורייתא.

ואולם הרמב"ם כתב בספר המצוות מצות עשה נד, וזו לשונו:

היא שציונו לשמוח ברגלים, והוא אמרו יתעלה: "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד). והיא המצוה השלישית מן השלש מצוות הנוהגות ברגל. והענין הראשון הרמוז אלינו בצווי הזה הוא שיקריב קרבן שלמים על כל פנים. ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה והם נקראים בתלמוד (שם ז ב) שלמי שמחה. ומהקרבנות שלמים אלו אמרו (שם ו: קדושין לד א) נשים חייבות בשמחה. וכבר בא הכתוב (תבוא כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ד' א-להיך. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ג"כ בחגיגה (ב - י ב, יז א). וכולל באמרו ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ שמח בכל מיני שמחה. ומזה לאכול בשר בימים טובים ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים. ולשחוק בכלי ניגון ולרקוד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה (סוכה נ - נג ב). זה כולו נכנס תחת אמרו ושמחת בחגך.

ובפשטות סובר הרמב"ם ששמחת בית השואבה אינה שמחת ניסוך המים אלא שמחת הרגל, ונראה שמטעם זה פירט ענינה בהלכות לולב, ולא בהלכות תמידים ומוספים אשר שם (בפרק עשירי) פירט את הלכות ניסוך המים. וכמו כן בניגוד לראשונים שפירשו שקרויה שמחת בית השואבה משום שאיבת המים לניסוחם, פירש הוא בפירוש המשנה, ש"בית

השוואבה" הוא שם המקום שהיו מתקינים לשמחה ולזמר, וקראוהו בשם זה על פי הפסוק: "ושאבתם מים בששון".

וכה כתב בהלכות לולב פרק ח: "אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר (ויקרא כ"ג) ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים, וכיצד היו עושין, ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו, ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון, וכן בכל יום ויום מימי חולו של מועד, מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים, לשמוח שאר היום עם כל הלילה. והיאך היתה שמחה זו, החליל מכה ומנגנין בכנור ובנבלים ובמצלותים וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו, ומי שידע בפה בפה, ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שידוע, ואומרים דברי שיר ותושבחות, ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב. מצוה להרבות בשמחה זו, ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע".

לאור זאת בפשטות אי אפשר לתרץ לדעת הרמב"ם את קושיית התוספות כפי שתירצו הם בשם הר"י, משום שלדעתו אי אפשר לומר ששמחה זו היא צורך קרבן, שהרי לשיטתו זוהי שמחת הרגל ואינה שמחת ניסוך המים על גבי המזבח. ואולם מאידך נראה שדוקא משום הכי אין לדעתו של הרמב"ם כל קושי. משום שעל פי דרכו, לצורך שמחת הרגל מותר ליהנות מאותם בגדי כהונה שבלו, מטעם שמצוות לאו ליהנות ניתנו, שהרי הנאה זו כלולה לדעתו בציווי של מצות עשה דאורייתא ושמחת בחגך, ולכן גם הנאה זו משלחן גבוה היא, אף לשיטת רש"י המאירי והר"ן בדין מצוות לאו ליהנות ניתנו, שכן דומה היא בכך למצות ישיבת סוכה. ולאור תירוץ זה שעל פי שיטת הרמב"ם, מחוורים גם דברי הירושלמי (סוכה פרק חמישי ה"ג) שהיתה אשה יכולה לבור חיטיה לאור המערכה. ותמהו כיצד עשו כן הנשים שהרי יש בכך מעילה, ותירצו שאין בכך מעילה כדברי רבי יהושע בן לוי, שהריח והמראה והקול אין בהם מעילה. וזאת משום שבברירת חיטים לא מקוימת כל מצוה, ועל כן אין מקום להקל מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו, ולכן רק לאור דברי רבי יהושע בן לוי מתורץ מנהגן של הנשים.